14. 7. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Neproporcionální ochrana spotřebitele v návrhu zákona o úvěru pro spotřebitele?

Nepopíratelnou součástí právního řádu jsou jeho esenciální právní principy.[1] K dosažení zákonodárcem zamýšleného cíle[2] při zákonné regulaci jevů ve vnějším světě – jevů, jež jsou obsaženy v hypotézách příslušných právních norem - je na výsost důležité na těchto právních principech, nejen při aplikaci právních norem, trvat.

V čase permanentních rekodifikačních a novelizačních snah zákonodárce o dosažení co možná nejideálnější soukromoprávní úpravy, je důležitost právních principů podtržena dvojnásob, neboť jsme často svědky přijetí právní normy, jejíž znění obsažené ve sbírce zákonů se, lakonicky řečeno, na míle vzdaluje od původního záměru uspořádat vztahy mezi adresáty právního řádu co možná nejspravedlivěji, nejefektivněji a neposlední řadě s respektem k tržní realitě a ochraně slabších stran (*mimo jiné*). Vládní návrh zákona o úvěru pro spotřebitele je toho podle mého názoru ukázkovým příkladem.[3]

Vzájemný vztah trhu a právního řádu je jistě nezpochybnitelný. Snahou zákonodárce by v této rovině mělo být zajištění takového právního rámce, který svobodnému trhu neklade neopodstatněné překážky. Ve vztahu k výše uvedenému vládnímu návrhu se podle mého názoru ukazuje, jak se původně dobře míněné záměry při své realizaci mohou zvrtnout v přesný opak.

Cílem vládního návrhu zákona o úvěru pro spotřebitele je mimo jiné snaha o ochranu spotřebitele jako slabší strany právních vztahů. Jedním z projevů této snahy je zákonné omezení plnění souvisejících s prodlením spotřebitele, které limituje sankční platby ze strany spotřebitele. Smluvní autonomie vůle – *zásada soukromému právu bytostně vlastní* – je v případě sjednání úroku z prodlení z úvěru pro spotřebitele limitována do výše stanovené nařízením vlády č. 351/2013 Sb., přičemž nelze v tomto kontextu odhlédnout od skutečnosti, že v případě „příbuzných“ smluvních typů zápůjčky a úvěru podle občanského zákoníku, smluvním stranám nic nebrání, třebaže je jednou smluvní stranou spotřebitel, ujednat si úrok z prodlení nad výši dispozitivně stanovenou citovaným nařízením vlády.

Je notorietou, že úprava ochrany spotřebitele v občanském zákoníku - jako obecně aplikovatelném soukromoprávním předpise - je subsidiárně použitelná vůči všem ostatním soukromoprávním odvětvím, které neupravují danou otázku speciálně.[4] Jsem toho názoru, že speciální úprava limitace výše úroku z prodlení dle Návrhu, je ve vztahu k ochraně spotřebitele značně kontraproduktivní, jak v rovině právní, tak v rovině ekonomické, a zcela se tak míjí s legitimní snahou o zvýšení ochrany spotřebitele a proporcionálním vyvážením jeho nerovného postavení v hospodářském styku.

Občanský zákoník obsahuje všeobecně známé instituty neplatnosti právního jednání pro rozpor s dobrými mravy a instituty lichvy, které jsou svými důsledky způsobilé zajistit efektivní ochranu spotřebitele při ujednání nepřiměřeně vysokého úroku z prodlení v úvěru pro spotřebitele. Zůstává otázkou, zda limitace výše úroku z prodlení, tak jak je obsažena v Návrhu, není jen snahou o nastolení bezmezné absolutní ochrany spotřebitele, vylučující individuální posouzení všech rozhodných okolností případu při sjednávání výše úroku z prodlení ze smlouvy o spotřebitelském úvěru.[5] Dle mého názoru jsme v této rovině opět svědky trendu nepřiměřené a paušalizované

ochrany spotřebitele, jenž neúměrně zužuje mantinely uplatnění základního principu soukromého práva, kterým je především autonomie vůle stran při sjednávání obsahu smlouvy.

Jak bylo konstatováno výše, účelem zvýšené ochrany spotřebitele v hospodářském styku je mimo jiné snaha o vyrovnání jeho faktického nerovného postavení při jednání s podnikateli. Abstraktně a paušálně normovaná ochrana spotřebitele vyjádřená horní hranicí výše úroku z prodlení v případě úvěru pro spotřebitele ve své podstatě bude vždy implikovat riziko nespravedlnosti s ohledem na specifické okolnosti daného případu. Tato nespravedlnost může být založena například v situaci, kdy úvěrující nebude mít možnost v rámci kontraktačního vyjednávání podmínek poskytovaného úvěru zohlednit zvýšené riziko budoucí – byť třeba dočasné - nesolventnosti úvěrovaného ujednáním úroku z prodlení nad zákonem dovolenou výši.

Problematických ustanovení návrhu zákona o spotřebitelském úvěru z pera Ministerstva financí můžeme najít více[6] a nejsou ve svém důsledku ničím jiným, než opětovným popíráním principu autonomie vůle a neproporcionální ochranou spotřebitele, kterého zákonodárce staví do role subjektu, u něhož s nastoleným trendem bude nutné automaticky počítat s podprůměrným intelektem a s absencí běžné péče při sjednávání obsahu smluv v rámci kontraktačního procesu.

David Baroš,
student Právnické fakulty Univerzity Palackého

e-mail: dbaros@email.cz

---
[1] Nález ÚS ze 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97.
[2] Sobek, T. Nemorální právo. Praha: Aleš Čeněk, 2010, s. 323.
[3] Návrh zákona o úvěru pro spotřebitele a návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o úvěru pro spotřebitele. Dostupný na vlada.cz. Dále jen „Návrh“. Návrh byl 3. 6. 2016 schválen Poslaneckou sněmovnou a byl přikázán k projednání Senátem.
[4] ÚS 116/2008 Sb.
[5] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2012, sp. zn. 31 Cdo 717/2010.
[6] GRYGAR, Tomáš. K vládnímu návrhu zákona o úvěru pro spotřebitele, Právní rozhledy, č. 5, 2016, s. 177 a násl.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Když společník není dodavatel. NSS znovu řešil daňový „švarcsystém“ u společníků s.r.o.

- Zaměstnanecké akciové opční programy (ESOP)
- Nový režim pro dluhopisové financování
- Transfer Pricing: Na co si dát pozor s blížícím se koncem roku
- Souběh odepření nároku na odpočet daně a ručení za nezaplacenou daň dle rozsudku KONREO
- Odpovědnost finančních institucí za nesprávné investiční poradenství
- Vývoj jednání G7/OECD/USA v oblasti Pillar Two
- Současný trend mikrodomů a mobilních domů z pohledu financování a oceňování
- Švarcsystém a jeho daňová rizika u dodavatelů i odběratelů služeb
- Stabilizace úrokových sazeb hypotečních úvěrů a jejich vliv na trh nemovitostí
- Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc září 2025